

یک نیم دری به معماری قدیم

رنجبر _ شیشه های رنگارنگ روی در چوبی، طاق های قرینه، ظرف های مسی و چینی قدیمی، سقف گنبدی و خنکای مطبوع نسیم و عطر و بوی یک اتاق از خانه ای قدیمی، اما این اتاق قدیمی بوی کهنگی نمی دهد و از هر گوشه آن طراوت و تازگی می تابد؛ نشاط، زیبایی و آراستگی در خانه سنتی را می توان در لابه لای همه طرح و نقش های این بنای مدرن یافت. اتاقی سنتی چون تابلویی جذاب و اصیل با حفظ همه سنت ها و اصالت های ناب خانه های قدیم بیرجند در میان بافت مدرن خانه توجه هر بیننده ای را جلب می کند، یک اتاق با طرحی قدیمی ساز در یک ساختمان نوساز و مدرن مانند یک انسان سنتی از نسل دیروز جا خوش کرده است، بانویی هنرمند را به یاد می آورد که با حفظ همه اصالت ها از سر انگشتانش هنرها می بارد که ریشه در سنت مردمی دارد از جنس قدیم. دو لنگه در چوبی که بسته می شود فارغ از همه خیا بان، سکوت حکمفرما می شود، اینجا همان جایی است که می شود آرامش خانه مادربزرگ را یک بار دیگر تجربه کرد.

مهندس «هوشمندی» که بیش از نیم قرن از عمرش می گذرد با تلفیق معماری جدید و قدیم گوشه ای از فرهنگ قدیم بیرجند در خانه سازی را به تصویر کشیده است و می گوید: همیشه دوست داشتم این فضا را در خانه ام ایجاد کنم تا اصالت های فراموش شده و میراث فرهنگی را حفظ کنم تا آنکه با اصرار همسر و خانواده اش که کمک زیادی کردند توانستم این فضا را در خانه ام ایجاد کنم.

او که 20 سال در کمیته فنی و ثبت آثار میراث فرهنگی حضور داشته به خوبی می داند حفظ کوچک ترین اثر و بنای قدیمی ارزش بالایی دارد به همین دلیل دنبال یافتن آرامش گمشده در خانه های قدیمی فراموش شده است.

از سکوت قابل اعتنا در این اتاق می گوید، سکوتی که در هیچ جای ساختمان مدرن سازش یافت نمی شود و از نورپردازی به سبک قدیم و قرینه سازی هایی که چشم را نوازش می دهد.

روی کناره های ابری جاجیم می نشینم و بر بالشت های ترمه دوز تکیه می زنم و سماور زغالی که امروز حتی نمی توان تصورش را هم کرد ناخود آگاه نگاهم را به خود جلب می کند. وی ادامه می دهد: این اتاق پنجره ای به بیرون ندارد و روشنایی آن از طریق آب نمایی روبه روی در چوبی تأمین می شود.

شیشه های رنگی در را نشان می دهد و تصریح می کند: اگر چه نمونه آن در ایران تولید می شود اما کیفیت شیشه های قدیمی را ندارد و شیشه های با کیفیت تر از اوکراین وارد می شود و او برای ثبت خاطرات آن روزها ناچار شده برخلاف میلش شیشه های وارداتی نصب کند، حتما ارزش یادآوری خاطرات قدیمی را دارد.

در چوبی با اقتدار و ظرافت روی لنگه چوبی می چرخد. برای چفت و بست کار حتی از بست های چوبی استفاده شده است.

آن طور که می گوید: در با استفاده از طرح و ابعاد درهای عمارت رحیم آباد ساخته شده و در اجرا و ساختش از نجارهای میراث فرهنگی کمک گرفته ام، هرچند ساخت آن ها بیش از یک سال طول کشید اما ظرافت در انحنا و در و پنجره ها به خوبی دیده می شود.

کنار در پنجره های ثابتی تعبیه شده که او آن ها را خلاقیتی می داند که در هیچ خانه قدیمی وجود ندارد.

زمان و هزینه زیادی برای ساخت این اتاق در مقایسه با ساخت یک اتاق مدرن صرف شده و او معتقد است ارزش این اتاق در مقایسه با دیگر قسمت های ساختمان بیشتر است.

اتاق نیایش

«اینجا فقط اتاق آرامش نیست بلکه از آن به عنوان اتاق نیایش هم یاد می شود. افراد خانواده برای خواندن نماز و دعا به این اتاق می آیند.»

سکوت و آرامش این فضا مقدمه ای برای نیایش شده است. «هوشمندی» این را می گوید و این که نشستن روی مبل و صندلی برای برخی سخت است. افراد مسن فامیل دوست دارند ساعت ها روی زمین این اتاق نشسته و آرامش را تجربه کنند، مهمان ها پس از پذیرایی در سالن خانه که طاق هایی سنتی ساز دارد به اینجا می آیند، استراحت می کنند و فال حافظ می گیرند.

وی می افزاید: هرچند خانه پدری ام قدیمی نیست اما وقتی دانشجو بودم سقف خانه را به صورت گنبدی در آوردم.

در ساختمان های مدرن با همان اسکلت بندی می توان فضای سنتی ایجاد کرد اما ایجاد این فضا با توجه به ظرافتی که دارد نیروی انسانی زیادی می خواهد.

بادگیرها به کمک کولر آمده

از علاقه اش به معماری قدیم بیرجند حرف می زند و ادامه می دهد: کانال های کولر در اتاق سنتی طوری ساخته شده که به واسطه بادگیرها هوای سرد از پشت بام به داخل اتاق هدایت می شود و نمونه ای از بادگیرهای خانه های قدیمی در این طرح ایجاد شده است.

وی از زمستانه و تابستانه بودن اتاق سنتی به عنوان یکی دیگر از ویژگی های آن یاد می کند و توضیح می دهد: این اتاق زمستان با کرسی مستطیلی، تشکچه های مربع و لحافی بزرگ سپری می شود.

«هوشمندی» تفاوت عمده فضای مدرن و سنتی را در طرح و نورپردازی یکنواخت اتاق ها و خانه های قدیمی می داند که در مقایسه با خانه های مدرن با طرح و رنگ های متفاوت چشم را آزار نمی دهد و به بیننده آرامش فکری می دهد.

30 سال از زمانی که او برای جمع آوری اشیای قدیمی وقت صرف کرده می گذرد و او برخی از آن ها را از دوران کودکی همسر و خودش به این اتاق آورده، برخی را خریداری کرده یا هدیه گرفته است.

او از نگاه کم رنگ برخی ها به اشیای قدیمی گلایه دارد و می گوید: گاهی اوقات اشیای قدیمی را که در انبار خانه ای بدون استفاده مانده است خریداری و تعمیر کرده ام تا میراث فرهنگی زیر غبار رنگ نبازد.

وی بر حفظ سنت های قدیم بیرجند تأکید دارد و معتقد است: باید افکار نسل جوان را نسبت به حفظ میراث فرهنگی تغییر داد و اهداف، مزایا و ویژگی های ساخت فضاهای سنتی را برای آن ها تشریح کرد، هرچند شاید ساخت یک فضای سنتی با وقت و هزینه زیاد برای نسل جوان که انتظار رسیدن به نتیجه در زمان کمی را دارند جذاب نباشد.

به اعتقاد وی، فضاهای سنتی به جوانان معرفی نشده است و آن ها فکر می کنند یافتن این مکان ها فقط در خانه های قدیمی امکان دارد در حالی که می توان با استفاده از توان فنی و طراحی متخصصان میراث فرهنگی این فضاها را در خانه های مدرن با حفظ فرهنگ قدیم بیرجند ایجاد کرد.

او ارزش گذاری برای فرهنگ و معماری بیرجند و معرفی آن به آیندگان را از اهداف ایجاد اتاق سنتی در خانه اش عنوان و اضافه می کند: نسل جدید بی حوصله است و ترجیح می دهد به خرید وسایل پر زرق و برق ویتترین مغازه های لوکس بپردازد تا آن که اشیای قدیمی را مرمت و بازسازی کند و همچنین سلیقه اش را با سلیقه سازنده وسایل هماهنگ می کند.

طعم واقعی زندگی

وی می گوید: گاهی اوقات باید برای غبار روی وسایل و اشیای قدیمی هم ارزش قائل بود اما نسل امروز فکر می کند وسایل پشت ویتترین عتیقه فروشی باید بدرخشد غافل از آن که این وسایل منتقل کننده فرهنگ قدیم است.

از لذت نوشیدن چای می گوید که روی سماوری زغالی دم کشیده است، از غذایی که روی آتش می پزد و بوی آن از مطبخ تا وسط سرا را در بر می گیرد. او همه این ها را طعم یک زندگی واقعی می داند که این روزها فراموش شده است.

برای بازگشت به این تجربیات متفاوت او روی بام خانه را مانند صحن خانه های قدیم تخت های چوبی گذاشته و فضایی با سقف مشبک که آسمان را می توان از لابه لای روزنه هایش دید طراحی کرده است، حتی در فضای مدرن خانه اش هم طاق هایی با استفاده از معماری قدیم بیرجند طراحی شده است.

حرف آخرش این است که با ساخت خانه های مدرن مبارزه نمی کنم اما می توان از سنت های مدرن در کنار احیای فضاهای قدیمی استفاده کرد. او عکاس هم هست و خاطراتی در قالب دوربینش جا گرفته از بافت قدیم بیرجند و تصاویری از شهرهایی مانند سمرقند و بخارا، آبشار ویکتوریا و...